

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Cena oglasa po dogovoru. Rokopisi se ne vračajo.

Narodna: Zelojane drave (Ivan Chicago) \$5.00 na leto, \$2.50 za pol leta in \$1.25 na tri mesece; Chicago \$6.50 na leto, \$3.25 za pol leta, \$1.65 za tri mesece, in za inovativne \$8.00.

Naslov na vse, kar ima stik s "PROSVETA"

"PROSVETA"

2557-59 So. Lawrence Avenue, Chicago, Illinois.

"THE ENLIGHTENMENT"

Organ of the Slovene National Benefit Society.

Owned by the Slovene National Benefit Society.

Advertising rates on agreement.

Subscription: United States (except Chicago) and Canada \$5 per year; Chicago \$6.50, and foreign countries \$8.00 per year.

"MEMBER of THE FEDERATED PRESS"

Datum v obljepu n. pr. (Dec. 31-23) poleg vsakega imena na naslova pomeni da vam je s tem darom potekla naročnina. Poslovite se pravočasno, da se vam ne ustavi list.

Kar ste iskali, ste našli!

In kar še iščete, še najdete!

Francijani na Dva in dvajseti cesti so se odločili, da podjarmijo Slovensko narodno podporno jednoto, da si pridobe ugled pri rimski hiararhiji kot pravi inkvizitorski borci moderne dobe.

Da dosežejo svoj cilj, se si ustanovili svoj obkurn list, ki jim naj služi za napad in obrambo. Mislili so, da pojde stvar prav gladko, kot je bila v starem kraju, kjer jim je bila delavcem in kmetom sovrašina in nasadnjaška avstrijska vlada na roko in jih je podpirala s policijo, žandarji in ječani.

Na nesramen in lopovski način so pričeli sumiti člani, ki vodijo Slovensko narodno podporno jednoto, raznih nečastnih dejanj. Pri tem blatenju so bili tako previdni, da niso dejanja nikdar navedli, pa tudi imena so zavijali. Napadali so od strani, ravnojač so po znanem jezuitičnem reku: "OBREKUJ, NEKAJ BO ŽE OBVISELO". Škoti tri leta je trajalo to blatenje in kar se ni nihče oziral na francijanske blato, so pričeli postajati bolj predrzni. Prišli so groziti člani S. N. P. J. z raznim cerkvenim "bimbamom", storiš se ves, kar je bilo v njih moči, da odgovore Slovincem pristop v Slovensko narodno podporno jednoto. Tudi to ni izdale. Francijanski zolotje so storili sopot korak naprej in pričeli so diktirati članom Slovenske narodne podporne jednote, kako naj glasujejo, kadar so bila razna vprašanja na splošnem glasovanju, dasiravno ni noben francijanski član S. N. P. J. Navihani francijanski so čakali, da je določeni rok za razpisno potetel za članstvo v Prosveti, naker se pričeli prihajati s svojimi diktati, zavdajajo se, da jim niti uroditivno ne more odgovoriti na take diktate, ker sanj velja taista pravila kot za člani S. N. P. J.

Članstvo Slovenske narodne podporne jednote ni moglo mirno gledati teh francijanskih napadov in Prosveta je posvetila v kutarske zaloge in njeno nauke s tako lučjo, da so francijanski zolotje in njih nauki bili razgaljeni pred slovenskim ljudstvom v Ameriki.

Francijanski zolotje so zaradi tega pobesneli. Pričeli so bujati druge duhovne tovarile, da naj ne dajo nikomur odveze pri spovedi, ki je član Slovenske narodne podporne jednote. Obenem so postavili duhovne, naj povedo svoje mnenje.

Še preden je odgovorili kateri duhovci, je odgovorila Prosveta in pravilno ocenila vrednost spovedi. Zdi se, da ta odgovor ni zadostoval, ker se je poleg nekoga francijanskega oglašil še neki človek v obkurnem francijanskem listu in prišel z novi grožnjami na dan. Za tega človeka ne zadostuje več grožnje, da ne bodo odpustili grahi pri spovedi človeku, ki čita Prosveto, ampak to domisljave človeka grozi, da bo vsakdo izobčen iz rimske cerkve, ki je član Slovenske narodne podporne jednote. Prav po blinavko pravi: "VSAK SE BO MORAL ODLOČITI ZA BOGA ALI JEDNOTO. KDOR OSTANE PRI JEDNOTI BO IZOBČEN IZ CERKVE!"

Te besede pomislijo, da so francijani in tovarili izrekli BOJKOT PROTI SLOVENSKI NARODNI PODPORNI JEDNOTI IN DA GA MISLIJO DOSLEDNO IZVESTI.

Članstvo Slovenske narodne podporne jednote ni treba laibljati klina s klinom, bojkota s bojkotom, kajti članstvo Slovenske narodne podporne jednote se lahko bojuje proti francijanskemu zolotstvu s uma svitlim metom, s resnico proti pravilicam in bajkam.

Članstvo Slovenske narodne podporne jednote lahko reče: "Francijani dokazite, da ste vi enemu samemu Slovincu v Ameriki res pomagali po smrti v nebesa! Dokazite, da je ta človek, res v nebesih, ker je vam plačal za maše in molitve, o katerem trdite, da je šel v nebesa, ker ste zanj molili in maševali. Ako ne morete dokazati, da vaše molitve in maše niso pripomogle le enemu Slovincu dozdaj v nebesa, tedaj ste prejemale plačilo za stvar, katere niste izvršili!"

Članstvo S. N. P. J. lahko vpraša francijane: "Francijani ali veste, kako imenujete dandane človeka, ki sprejme plačilo za neko, pa tega nekaj ne izvrši?"

Ampak članstvo Slovenske narodne podporne jednote lahko tudi reče, ako je Bog vsega močnejše bitje, kot trdijo francijani in njih tovarili, tedaj vsomogočno bitje potrebuje najmanj francijane in njih pomočnike, da branijo božjo čast, ravno zaradi tega, ker je vsomogočno. Kdor je vsomogočen, ne potrebuje francijancev in njih podpornikov, da ga branijo.

Slovenska narodna podpora jednota je bila ustanovljena na svobodnemislalni podlagi, tako kot je bila izdelana ustava Združenih držav. In Slovenska narodna podpora jednota je še danes na tej podlagi, dokler te podlage ne spremene tri redne konvencije po vrsti s tridesetinsko večino navzočih delegatov in odbornikov ali pa s tridesetinsko večino oddanih glasov pri treh referendumih.

Ako nevedni francijani ne vedo, kaj pomeni beseda "svobodnemislal", imajo lepe prilike v Chicago, da se podučijo o tem. Mesto ima lepe knjižnice in francijanski bratje in njih oporniki naj se potrudijo saj enkrat vanje, da si bodo malo razširili svoje piclo znanje.

Slovenska narodna podpora jednota šteje skoraj petdeset tisoč članov v obeh oddelkih. Število članstva je kljub temu tako naraslo, akoravno niso francijani in njih oporniki molili za povečanje članstva Slovenske narodne podporne jednote. Francijanski bratje in njih pomočniki so pravzaprav že hujkali proti Slovenski narodni podporni jednoti. Zlorabljali so spovednico proti nji in delali se proti nji v svojem obkurnem listu. In čim bolj so snajili fratri in njih oporniki, toliko hitreje, se je množilo članstvo S. N. P. J. In to peče zdaj fratre, in njih tovarile tako, da se poliskovali s zadnjim sredstvom — Z BOJKOTOM PROTI SLOVENSKI NARODNI PODPORNI JEDNOTI.

Francijanski fratri naj si zapomnijo te besede: Ako niso nič izdale molitve, maše in pisarenje proti naraščanju članstva

Slovenska narodna podpora jednota, da jim tudi bojkot ne prinese zaškljanelega uspeha. Mesto, da smelijo tako sebe in pade še tiste Slovinci iz cerkve, ki zahajajo vanjo, naj vprašajo samega sebe: "ZAKAJ SE NE MNOŽI ČLANSTVO PODPORNIH ORGANIZACIJ — O KATERIH SAMI PRAVITE V SVOJEM LISTU, DA SO DOBRE, ZANESLJIVE IN KATOLISKE?"

In kadar hotite vprašati sebe, boste prejeli odgovor, da vaše zolotstvo, vaša neveda, vaša naduta nestrpnost, vaša fanatizem in vaša domisljavnost odganja slovensko ljudstvo od teh jednot.

Francijanski bratje in njih oporniki pravijo, da so prevzeli članke iz Prosvete, da jih predložijo pravočasno višji cerkveni instanci. Francijani, prevzeli so ta članek, da ne bo treba škofom in nadškofom pošiljati odposlancev okoli svobodnemislalcev in jih ispravevati, zakaj Slovinci v Ameriki obračajo hrbet rimski cerkvi. Svobodnemislalci se bili toliko gentlemani, da so rekli nadškofom odposlancev, naj se sami potrudijo in poiščejo vzroke. V tem članku je povedanih nekaj vzrokov, ne vseh, in če bodo francijani in njih oporniki prevzeli članek in ga predložili nadškofu, bo dobil saj malo pojma, zakaj Slovinci v Ameriki zapuščajo rimsko cerkev.

Končno povemo francijanskim bratom in njih pomočnikom, da je vsake potrpežljivosti tudi enkrat konec. Kadar ameriški svobodnemislalci in drugi verniki, ki ne pripadajo k rimski cerkvi, dolže rimsko cerkev, da je intolerantna in da se umetava v ustavi zajamčene pravice ameriških državljanov, takrat rimska cerkev te očitke odločno taj. Članek v francijanskem listu ne dokazuje samo, da je rimska cerkev intolerantna, ampak pokazuje, da skuša z grožnjami prisliliti ljudi, da pristopajo edino v katoliške organizacije, da ona preklanja in izobčuje vernike, ki se ne ravnaajo po njenih ukazih, kakor je to storila ob času sv. inkvizicije v srednjem veku. Živih ne more več seigati, jih pa grozi z večnim ognjem v peklu.

In pametno je, da se tak članek prevede v angleščino in natimne v listu, ki ima nekaj sto tisoč naročnikov, da Američani spoznajo, kdo in kaj je rimska cerkev.

Odprta povemo francijanom, da ne bomo odnehali od boja. Strogo se bomo ravnali po načelni izjavi Slovenske narodne podporne jednote, po njeni ustavi in pravilih, če je to francijanom všeč ali ne. Za nas je merodajno to, kar je sklenilo članstvo S. N. P. J. po svojih zastopnikih na rednih in izrednih konvencijah in članstvo S. N. P. J. s splošnim glasovanjem, in ne to, kar čvokajo nevedni in zolotaki francijanski fratri in njih pomočniki v francijanskem listu. Ako uroditivno Prosveto ne spoznajo tega, kar mora po zaključkih konvencij in referendumu S. N. P. J., tedaj ni vredno zaupanja članstva S. N. P. J.

SLIKE IZ NASELBIN.

Springfield, Ill. — Leto 1923 bo minulo in nastopilo bo drugo. Srečni so bili nekateri v tem letu, a drugim želim večjo srečo v prihodnjem letu. Povsod se bodo luga delje veselili na zadnji večer tega leta, ker je že tak običaj, da praznujemo slovo starega in prihod novega leta.

Tako je tudi naš Slovenski narodni dom sklenil prirediti družinsko zabavo dne 31. decembra zvečer v našem prostoru Slovenskega narodnega doma. Največje veselje otrok v tej deželi in tudi odraslih "Santa Claus" bo prišel tudi na našo veselico. V veliko veselje mladine bo imel vsakovrstnih stvari in tudi odrasli se bodo prepričali, da ni pozabil na naš S. N. Dom.

Zato vabimo vse rojake iz naše nasebine in od drugod, naj nas pridejo obiskat v polnem številu, da se bodo zabavali z nami do konca leta 1923. Zabava bo vse noč do belega dne, to je do 1924. Imeli bomo za muziko dobro znano harmoniko in še nekaj zraven, da se bo lahko vsak sukal kot v stari domovini.

Ne pozabite torej priti tega dne in pripeljite tudi otroke. Pustite jim veselje!

Začetek veselice je ob osmih zvečer. Za vas postrežbo bo skrbel odbor S. N. Doma. Voščimo rojakom vsega sveta srečno leto 1924. — Frank Besjak.

Verona, Pa. — Tukajšnje razmere za delavce niso ravno povoljne kakor niso po drugih nasebinah. Čakal sem dolgo, da se bo kdo oglašil od nas, pa vse zaman, torej sem se odločil sam poročiti, čeprav mogoče ta dopis ne bo na pravilni na čitatelje posebnega utisa, ker sem šel pred par meseci prišel v Združene države.

Ko sem se odpravil iz domovine, sem si mislil, da morda pridem v kako zakonito nasebino ter ne bom imel prilike poznati nikake organizacije, s katero sem se v stari domovini bavil. Videl sem na prvi pogled, ko sem prišel, ravno nasprotno, in to je, da pri vsaki družini vidim več vrst časopisov, pogosto debatanje o organizaciji je na dnevnem redu.

Prav z veseljem gledam tukajšnje društvo št. 216 S. N. P. J., kako se sijajno razvija. Ustanovljeno je leta 1913 in pri mojem vstopu je društvo šlo 80 članov, danes pa šteje 132 članov članskega oddelka in 42 mladinskega, kakor sem čul na glavni letni seji.

Žel sem se udeležiti kakke zabave v tej deželi, da vidim, kaj so Slovinci vsega zmožni. In res sem imel priliko dne 29. novembra t. l., ko je tukajšnje društvo praznovalo desetletnico svojega obstanka. Priredilo je vinsko trgatev. Presenečen sem bil, ko sem vstopil v dvorano, kajti nikdar bi ne bil mislil, da je v mali nasebini kaj takega mogoče. Z veseljem sem gledal, ko se je veselila dvo-

teri je bil pridobljen na treh veslicah. Inventar je vreden \$400. To mislim, je precej lep uspeh.

V tem društvu sodelujejo vsi najbodo katerekoli stranke ali misljenja. Na decembrski seji je bil voljen vsa odbor, kateri, mislim, da bo imel več uspeha kot ga je imel stari odbor. To so tri slovenske podporne društva, društvo S. N. P. J., S. S. P. Z. in S. H. Z.

Položaj v Detroitu je tak: Sem pridejo Slovinci iz vseh krajev Amerike, a ko pridejo sem v to vlemesto in ne najdejo svojih družtev, začno zahajati med tujce ter kmalu pozabijo na Slovence. Res je želeli, da se Dom kmalu sešida in homo imeli svoje središče, za katero bodo vedeli Slovinci po vseh Ameriki. Imeli smo dve pevski društvu v Detroitu, a so zdaj menda nekam utihnili. Želeli je bilo, da jih S. N. D. vzame pod svoje okrilje kakor tudi dramsko društvo.

Društvo Slovenski narodni dom bo priredilo veselico dne 29. decembra, v soboto zvečer. Kot vedno, bo gotovo tudi ta jako dobro oblikana, ker zabava je vsakokrat, ko jo priredi Slovenski narodni dom, izvrstna.

Konca starega leta se bliža, zato posetite še to zadnjo veselico v tem letu, ki jo ima Dom, da se med seboj bolj spoznate.

S pozdravom! — A. Jančič, tajnik za leto 1923.

Senator LaFollette o Rusiji.

"Ne bodimo budaki! Esi nas imajo radi. Bodimo prijatelji s njimi!"

Zvezi senator Robert M. La Follette, vodja progresivcev v senatu, je v Hearstovih listih objavil svoje vtise o Sovjetski Rusiji, katero je bil obiskal zadnje polotje. Tu sledi njegove poročilo v celoti:

Bel sem v Rusijo, ker verjamem, da bo igrala veliko, če ne glavno vlogo v mednarodnem varstvu prihodnjih desetih let. Imel sem vse prilike za preiskovanje neoviran in nespremljan, izvsem, ki kadar sem sam vprašal za vodnika.

Nihče mi ni odrekel intervjuja s voditelji sovjetske vlade in komunistične stranke. Govoril sem štiri ure s Čičerinom, komisarjem znanjih zadev in konferiral sem tudi s Rikovom, začasnim predsednikom, ki nadomestuje Lenina. Videl sem Lunarskega, komisarja vzgoje. Krasina, komisarja vnanje trgovine in druge važne voditelje.

Vsi ti uradniki so znali, da imam svoje lastne vodnike in tolmače — ameriške državljane z ameriškimi idejami o vladi — ki razumejo in govorijo ruski; kljub temu so mi prijazno pomagali in dovolili, da sem iskal resnice na svoj način.

V mnogih drugih deželah Evrope sem se razgovarjal z begunci in odločno vstrajajoč, da se ne razdvojim z nobeno napol resnico, sem prišel do gotovih definitivnih zaključkov, o katerih amartram, da so trdni in podprti s fakti, kakršne sem našel.

V Rusiji danes vladajo močje, ki se morajo priključiti najposlednejšim in najvztrajnejšim državnikom v Evropi. Njihova vera v komunistične forme vlade je edinkritična. Čičerin je naredil nametisk modraga in doberga moža ter najodkritarnejšega diplomata, kar sem jih srečal v Evropi.

Povsod sem videl, da rusko ljudstvo ljubi Lenina in ga smatra za največjega državnika, kar jih je Rusija je kdaj porodila. Sovjetski voditelji so v svoji gorečnosti, da levedejo markajanske teorije, iztrgovali kardinalne principe demokracije. Rusija ima danes okrog 140 milijonov prebivalcev, od katerih je 80 do 90 odstotkov kmetov, toda volitve so pod popolno kontrolo komunistične stranke, ki šteje manj ko 400.000 članov. Za komunistično stranko stoji dobro izveščena armada pod vodstvom Trockega, v katerem se spojene sposobnosti vojaškega šefija z onimi velikoga političnega voditelja.

Demokracija, kakršno mi poznamo, ne postoji v Rusiji. Ni svobode govora, ne tiska in ne zborovanja. Opolednja ne sme izdati časopisov. Noben državljani, ki ni član komunistične stranke, ne mo-

re kritizirati vlade in živeti v Rusiji. Sovjetska vlada je osvojila carjevo politiko "izgnanstva" kot kazni za politične zločine, ali samo za osumljeni nasprotovanje. Ako bi jaz bil ruski državljani, bi nasprotoval komunistični diktaturi ravno tako energično kakor akum nasprotovati upokopavanju naših demokratskih institucij v Ameriki. Moje mnenje je, da vlada enega razreda nad drugimi razredi, katerim ne priznava političnih pravic, je tiranstvo.

To sem tudi povedal sovjetskimi uradnikom. Dejal sem jim, da verujem v demokracijo, ampak jaz ne bi usiljeval demokracije drugim narodom drugače kakor s ludojo zgledov; dalje sem jim rekel, da jih bi druga ljudstva bolj upoštevala, ako prenehajo s svojimi skemami svetovne revolucije in se pobrigajo za izboljšanje svoje lastne vlade.

Prvi vtisk revolucije in izrednega razpoloženja za rekonstrukcijo, ki karakterizuje sovjetski režim, sem dobil v Petrogradu. Ulice so po vsem mestu razkopane in razrite, kakor da je bil potres v mestu. To pa radi tega, ker zdaj gradijo novo kanalizacijo iz konkretna in vodovod, ki ima nadomestiti staro leseno strukturo, katero je dal zgraditi car.

Ko se je sedež vlade preselil v Moskvu, je prebivalstvo Petrograda padlo iz dveh milijonov na petstotisoč. V zadnjih osemnajstih mesecih se je spet dvignilo nad en milijon. Poslopja se rapidno prenavljajo in prezidavajo, da ustrezajo novemu narastku. Vsa ta rekonstrukcija se vrši na iniciativo sovjetske vlade.

Petrograd je bil središče tekstilne industrije pod carjem. Dobro sem si ogledal te tovarne pod sedanjim sovjetskim sistemom in videl, da obratujejo s okrog tridesetimi odstotki predvojnega kapacitete. Relativno nizka produkcija ne more napredovati radi pomanjkanja sirovin, nepopravljivih strojev in radi malega kapitala.

Kljub vsem tem oviram in težavam je organizacija in uprava tovarn izborna dobra ter opravičuje trditve sovjotov, da sedanja ruska vlada ekstristira v interes ljudske mase. Iz vsega, kar sem mogel videti in doznati, sem se prepričal, da so se delavske razmere jako izboljšale pod sovjetsko vlado, če se primerjajo z razmerami, kakršne so bile za carja. Politika sovjotov ob kratkem je narediti iz tovarn demokrate obline in središče, v katerih ima delavec vse pogoje za dostojno in zdravo življenje ter pogoje za svoj dom, šole, knjižnice in gledališča.

Skrbstvo za otroke delavcev, s delavke v novem stanju in delavke matere s dojenčki je nekaj izredno plemenitega v novem ruskem industrijskem razvoju.

Dognal sem — in dognali so drugi obiskovalci Rusije, s katerimi sem se pozneje razgovarjal — da v Rusiji prevladuje velika upanje v boljšo bodočnost. Vse je nekam korajžno in veselo. Tiste potrtosti in obupanosti, katero sem videl v Nemčiji in v nekoliko manjši meri med brezposelnimi delavci na Angleškem, ni videti na obrazih Rusov.

Rusi čutijo, in večkrat se tudi izrazijo, da so danes na boljšem kot so bili večeraj in jutri bodo še na boljšem brez ozira, kako strahni so bili dnevi vojne, revolucije, civilne vojne in lakote.

Nihče, s komur sem govoril v Rusiji, ne prikaže, da se še kdaj vrne carstvo. Na splošno se priznava fakt, da se komunisti ne krmili in ostanejo za gotovo prirojdo iz istih razlogov kakor je republikanska stranka v Združenih državah ostala na krmilu za dolgo dobo po civilni vojni.

(Konec prihodnjije.)

BELA VRANA MED ČRNIH KROKARJI.

Manchester, Me. — Župnik kvakerske cerkve "Quaker Church on Pond road" L. Warren Hawkes je pravkar dopolnil petdeseto leto svojega pridigovanja, ne da bi bil kdajkoli ponovil to ali ono svojo pridigo in ne da bi bil prejel le en cent plače. Zdrževal je je sam s tem, da je obdeloval svojo kmetijo.

Patri in razni drugi kozli pravijo, da so Kristusovi služabniki, ali v resnici pa jim je le za razpoljivi denar v obliki ameriških dolarjev. Če dobe premalo, se strahno hudujejo ter pravijo, da si človek dober kristjan, če jim v nomer ne nosi v nenasiitno varu bisago. Pač nočejo biti bela vrana. Rajši so rjavi in črni krokari, ki lakomno preže na svetle dolge iz rok siromakega delavstva.

Visoška kronika.

DR. IVAN TAVČAR.

(Dalje.)

"Nič ne de," se je zavrešil plemenitaš, "samo da se izve! V drugem pa že moram povedati, da mi je taka pravica po mislih. Koliko bi dal, da bi mogel gledati, kako so ga sekali in rezali, kakor se mu je spodobilo. Sicer je pa res škoda, da prihajajo tako lepe novice tako pozno k nam."

"Vojaštvo," ga je miril protipisar, "ne nasmajna rado takih izdajstev, satorej jih izvemo šele po letih."

"Škoda, škoda!" je gonil plemeniti zlatar. "Ljudem je treba pokazati, da imamo pravico, ki se preprosti ne da! Kam pridemo, če bo našim generalom vseno, se li prelje pest krvi več ali manj?—In sedaj, kaj pravite Vi, mojster Remp?"

Tu se je obrnil k mlademu možu, ki dosedaj še ni izpregovoril besede. Nekako zasedel na svojem mestu ter rli zamišljeno pred se. Le tu in tam je nekoliko pil iz svoje čaše. Dobro sem ga poznal, ker nam je bil naslikal lepo podoba sv. Magdalene pod Gospodovim križem na Volniku, in pa še lepšo smrt sv. Stefana pri desnem stranskem oltarju v poljanski cerkvi sv. Martina. Ti dve podobi sta bili faranom prav zelo všeč in tudi predragi nista bili. Pisal se je za Janeza Jurija Rempa.

"No, mojster Remp," je govoril Frueberger, "kaj pravite Vi? Morda pa le napraviva sedaj malo kupčijo, katera se nama dosedaj še ni porečila, daaravno sva o nji že veliko govorila. Kaj bi Vi rekli k mali, pa ne predragi podobici, na kateri bi se videl Fink von Finkenstein, kako je z odbito glavno lekal na tleh in kako mu je rabel s srcem klestil po gobcu? Maestro, koliko bi hoteli imeti za tako podobo — recimo podobico?"

Gospod Remp je takoj odgovoril:

"Za odbito glavo, za istrzano srce in morda še za par škafov krvi — čakajte no, koliko bi hoteli Vi plačati?"

"Nekaj bi že plačal," je odgovoril zlatar, o katerem se je vedelo, da je skopuh, "preveč pa ne. Časi so slabi in za denar je trda."

"No, vidite," se je šalil slikar, "se že tresete za denar, kakor je Vaša navada! Morda napraviva kaj cenjejšega? Kaj bi rekli k mesnici, kjer pobija mesar velikega vola? Če bi Vam zadostila vol in sekira, od mesarja pa samo roka, ki sekira vihti, bi bilo to dosti cenjeje, gospod deželan!"

Beseda "deželan" je zlatarja spekla. Vzel jo je v zamero ter vprašal:

"Vi se morda hočete šaliti, maestro Remp? Ali šala nasproti takemu možu, kakor sem jaz, nikakor ni na mestu. Ali ni tako, gospodje?" Pogledal je po vrsti svoje prijatelje, ki so samolko pritrjevali: "Da, da!"

Gospod Remp je vstal.

"Kaj mi je za vašo sodbo, kaj mi je za vašo škofji Loki. Pri sv. Volniku sem potegnil denar za svojo podobo in za šele bodeta dve ravnokar gotovi, potem sem pa prihranil in nastrgal skupaj, da lahko odidem v Italijo, kjer vedno solnce sije, ali pa v Flandrijo, kamor me vlečejo dela neboških mojstrov!"

Ni spoštoval starosti in tudi plemstvu ni dajal tiste časti, katera mu gre, ali vendar mi je bil mojster Janez Jurij Remp pri tisti priliki všeč! Ko je odšel, so zavijali za njim, kakor vrabci, če jih preženš z enega grma v drugega. Gospod Frueberger pa je očitno iskal koga, nad katerim bi znošil svojo slabo voljo. Iskal si je mene ter se delal, kakor bi me bil šele sedaj opazil. Zazakrilo se mu je v očesu, ko me je po nemški plemenitaški navadi vprašal:

"Kdo pa je on?"

V meni se je prebudila ošabnost, ker bi ne pisal resnice, če bi zapisal, da nismo v dolini ošabni in visoki:

Nestrpno je ponovil: "Še enkrat vprašam: kdo pa je on?"

Molčal sem še vedno in se vedel, kakor da bi beseda ne veljala meni. Ko pa je starec tretjič ponovil svoje vprašanje, je v meni vse zakipelo in končno prekipelo. Odgovoril sem:

"Kdo je on? Pri nas se pripoveduje, da je prišel nekaj bos in raztrgan v Škofjo Loko in da je bil hvalečen za kos kruha, če ga je dobil. Nato je navsezadnje kelihe in monštrance zlatil in pritikal ljudi tako, da je od cesarja kupil gosposki stan. Pri nas pa se tudi pripoveduje, da stare hlače niso nove in naj se nanje priklje še tako široka nova krpa. To je on!"

Sree se mi je ohladilo, ko sem tako izlil svojo jezo nad ošabnim starim možem. Pa je prišel dan, ko sem se bridko kecal, da pri ti priliki nisem krotil samega sebe, kakor je dolžnost vernemu kristjanu!

Gospodu Fruebergerju je kri zalila obraz in začel je kričati na vse pretege: "Kasper! Kasper!" Lasulja mu je zlezla z glave in ko je nerodno odpiral tobakir, se ga tobak vsul po misli. Pritekel je gostilničar in temu je zlatar ukazal, da naj pokliče hlapce, da potegnajo mene, neumnega in neotesanega kmeta, od mize.

Wohlgemuet je odločno odgovoril:

"Tega ne morem storiti, tega ne bom storil! Izidor Khallan je moj sorodnik, je moj prijatelj, vaša plemenitost!"

Dostavil je še:

"Kar sné, kar izpije, poštno plača!"

Zlatar je tulil: "Gremo pa mi!"

In res je odšel hude volje. Z njim so odšli ostali.

Zitničar in grajski pisar sta se posebno čemerno držala. Zitničar je dejal: "Wohlgemuet, pri vas je vsak večer manj prijetno!"

In zlatar je ošabno dostavil:

"Ni treba, da bi samo sem prihajali," nakar je še grajski pisar spregovoril: "Res ni treba!"

Ko so odšli, sem skesan pripomnil:

"Veliko škode sem ti napravil — ne bo jih več."

polna, mošnje pa prasme, da največkrat ni solda v njih! Ko bi ti videl moje preroško pratiko, pa bi opazil, da so skoraj vsi v nji zapisani — od hitinčarja pa do mestnega pisarja. Lačne kure so, ki gledajo za vsakim zrnom. Naj gredo, če že hočejo!"

Spodaj je potem privlekel od nekdaj staro umazano pratiko. Od lista do lista mi je razkazoval dolžnike. Še celo zlatar se je nahajal na ti in oni strani in vseh je preteklo nekaj mesecev, da je prišla pripomba: par pesali!

"Naj gredo, če že hočejo," je ponavljal oštr, "ker se moraš preklicano napenjati, da iztisneš par liber iz te lačne gospode!"

Drugo jutro — bil je dan sv. Monike — sem zmenjal nekaj zlatar v nemško veljavno. Mladi zlatar Frueberger mi je spisal pismo, s katerim me je priporočil svojemu stricu, ki je imel menjalnico v nemškem Passauu.

Na gradu mi je protipisar napisal listino, v kateri se je reklo, da sem pošten kmetovalec in podložnik svetlega gospoda škofa v Freysingenu, da se nahajam na pravični poti in da naj se mi na ti poti ne delajo ovire.

Nato sem odjahal s svojim hlapcem.

Ko sem onstran mesta, kjer so ravno zidali kapucini iz Kranja svoj samostan, naletel na mladega prošta od sv. Jakoba, sem mu izročil v namene novega samostana deset renskih goldinarjev, da bi opravili pobožni očetje kapucini svete maše, da bi se dobro in srečno dognalo vse, za kar sem se nahajal na potovanju v nemške dežele.

Z božjo pomočjo sem dospel v Solnograd in tudi v Passau. Tam sem izvedel, kje leži Eyris-houen in katero posestvo je bilo nekaj Joka Schwarzkoblerja. Izvedel sem, da deklica še vedno služi pri poštenih in bogoljubnih ljudeh, ki pa so imeli kopo svojih lastnih otrok, tako da bi ne bili žalostni, če bi šla Agata od njih.

Deklica ni vedela, da ji je umrla stara mati, ker je ta ostajala dostikrat mesece in mesece od doma. Jokala je, ko sem ji pripovedoval o njeni smrti. Tudi družino, pri kateri je Agata služila, je smrt stare Passaverice hudo presunila, in sicer zato, ker jim je deklica sedaj običajala na rami in je odpadla še tista mala podpora, katero je ranjka prinašala k hiši.

Nato sem deklici povedal, da je stara mati umrla pri nas in da sta bila z mojimi očetom, ki je sedaj še tudi mrtev, prav dobra znanca. In ko sem Agati povedal, da sta stara mati in oče šele, da bi prišla k nam, se ni prav nič obotavljala. Tudi družina ji ni odgovarjala; nasprotno, videti je bilo, da ji je padel kamen od srca.

Nekaj dni sem še ostal v Eyris-houenu, da sem dobil krstni list, ki je pričal, da je bila Agata Schwarzkobler zakonaka hči očeta Janeza in matere Neže in da je bila po predpisih svete katoliške cerkve krščena na ime svetnice Agate in svetnice Eme. Nikakor nisem hotel, da bi se bila po dolni, ko sem se vrnil na Visoko, širila kaka govorica, da deklica niti naše vere ni. Tako pa sem imel pri hiši veljavno listino, s katero sem vsak čas lahko pobli budobne ješke, če bi bili trboili kaj hudobnega.

Kako smo potovali proti domu, kaj smo doživeli in kako se nam je godilo, tega ne bom popisal. Dobro se nam je godilo in očitno je bilo božja roka nad nami. Gotovo nam je pomagala molitev kranjskih kapucinov!

Zapleml naj se to, da smo se v dolino vračali ravno na dan sv. Filipa in Damjana in da je bila tisti dan Gospodova nedelja. Moje potovanje potemtakem ni bilo tako dolgo, kakor sem pričakoval takrat, ko sem odjezdil z Visokega.

Kjer smo jahali mimo hiš, so dekleta, katera so sedela pred temi hišami, vstajala, ko so me spoznala in ko so opazile, da je na konju za mano sedela mlada ženska, kar v naših krajih ni bilo v navadi. Tudi na visokem dvorišču, ko sem prišel tja, se je zbrala družina, in brat Jurij se ni malo začudil, ko je moral najprej pomagati mladi deklici, da je mogla s sedla na tla.

Agata ni veliko prinesla s sabo: culico cunj — kakor pravimo pri nas — rdeča lica in dobro voljo, pomagati pri delu.

Moja duša pa je bila odrešena od velikega bremena, ko sem imel pod svojo streho mlado deklico in ko se je tako izpolnila želja, katero je izrekel oče ob smrtni svoji uri!

Če se ne motim — v takih rečeh so v teh časih lahko dogodi pomota — je bila Agata tedaj stara morda sedemnajst let. Imela sva jo za svojo in pri njej je sedela tik mene, da bi družina ne mislila, da je tuja in samo posel pri hiši.

Stanovala je zgoraj v mali šumnati, in z bratom Jurjem sva ji prepustila vse, kar je bilo ostalo po materi, tako da je živela kakor živi hči, ki se je rodila pri hiši.

Agata Schwarzkobler! da bi Bog blagoslovil tvoj prihod pod našo visoko streho!

IX.

Agata se je hitro privadila novemu življenju. Takoj se je lotila vsakega dela; kar pa se tiče pridnosti, sem jo lahko stavil v zgled drugim poslom. Od pričetka se je sicer nekoliko dolgočasila in za staro materjo je večkrat jokala. Spremenila je obliko in pridela se je nositi po naše. Kmalu je postala veselejša. Pri delu ali kjerkoli je bilo, je rada zapela pesem, ki nam je bila všeč, in najsi je pela v tujem jeziku. Ni še minilo leto, pa je že gostolela v naši govorici — najprej težko, okorno in s vmeševanjem nemških besed, da smo se ji morali val smejeti. Tudi ona se je smejala in se ni dala spraviti v zadrego toliko časa, da je govorila, kakor smo govorili mi sami.

Bila je vesele in krotke narave. Z nikomur se ni prepirala. Imela je kmalu kup prijateljev — vse hčere naših kmetov so iskale njenega znanja. Ob pranihki popoldne so prihajale te znanke na Visoko, da je bil prvi semenj okrog stare hiše in da se ni čutil ved tisti temen duh, ki je obdajal očeta Polikarpa in njegovo staro kmetijo.

Ko je prišel s pečo na glavi stopala v moji in Jurjevi družbi k nedeljski maši, je bilo pri cerkvi veliko občudovanja in dopajanja. Sodilo se je, da je v dolini malo tako zalih deklet, kot je naša Agata.

(Dalje prihajajo.)

Dr. Ivan Černe:

Gospodarstvo Slovenije v l. 1922.

(Napisano za "Prosveto".)

I.

V prvem letu ustanovitve Jugoslavije sem v "Prosveti" podal v treh člankih kratek pregled gospodarstva, kakor se je pokazalo takrat, ter hočem sedaj v par člankih istotako razložiti današnje stanje gospodarstva; tokrat samo s pogledom na Slovenijo. Za čitatelje "Prosvete" bo posebnost zanimivo, kako se sedaj stara domovina kaže v gospodarstvenem oziru, kako se obdeluje zemlja in kako se Slovenija prehranjuje. Iz mojega pregleda bo tudi razvidno ali se more Slovenija sama preživljati in s svojim delom živeti ali pa je navezana na ostali del v sedanji državi kot njegovo breme in ne kot enakovreden del celote. Ta pregled je sedaj važen valed tega, ker je sestavljen po uradnih podatkih za l. 1922 ter jih moramo smatrati kot zanesljive in točne.

Najprvo pogledimo, kako je obdelana naša zemlja in kaj donaja. Z žitnimi rastlinami je posejanih v Sloveniji 197,466 ha ter pripada od te vsote na pšenico 60,000 ha, na koruzo 38,000 ha, na rž 28,600 ha, na ječmen 25,000 ha in na ajdo 24,000 ha. Na kulturno sočivje t. j. solato in drugo tako rastištevno odpade 11,860 ha, na okopavine 67,600 ha in na trgovsko rastištevno 3,000 ha. Za boljše poznavanje te površinske mere hektara (ha) omenjam, da se 1 ha zemlje deli na 100 arov in 1 ar na 100 kvadratnih metrov. En aral stare mere je nekaj več kakor 1/4 ha namreč 57 arov in 54 kvadratnih metrov.

Žitnih pridelkov Slovenija ni morda zadosti ter mora letno za prehrano prebivalstva uvažati 6,500 vagonov iz Vojvodine, predvsem iz Beške, tako torej, da Slovenija porabi dnevno skoraj 20 vagonov žitnih izdelkov, predvsem moke, več kakor pa pridelava. V tem pogledu je torej Slovenija za to množino moke oziroma praktično rečeno, kruha dolžnica ostalih delov države ter mora gledati, da si zaščiti ta kruh s drugimi izdelki. Nasprotno pa se je od nas svojočasno izvozilo snatne količine zelja in krompirja. Predvsem več 100 vagonov v Francijo in zelje v Egipt. Danes gredo drugi pridelki ven, kar bodem v kasnejših stvoh izvajanih razložil. Imamo trgovskih rastlin še najvažnejše: lan, katerega je bilo posejanega v minulim letu 1,340 ha, hmelja v Štajnjski dolini 657 ha, repice 573 ha in konoplje 1,292 ha. Lan, konoplja in repice se predeljuje doma, hmelj pa se skoro ves izvozi ven in sicer v Nemčijo, Francijo in Anglijo ter si prizadeva posebno hmeljarsko društvo v Zalogu, da pridobi našemu hmelju ime na svetovnem trgu, tako, da bi se izvažal kot originalni slovenski hmelj, dočim se ga je dosedaj v pretečni večini izvažalo na Češko in v Nemčijo, odkoder je šel potem dalje kot češki in nemški hmelj v Anglijo in Francijo, tako, da te dežele niso vedele, da kupujejo naš hmelj. Posredovalni zasluzki so ostali v tem slučaju v čeških in nemških rokah, kar se hoče z novim delom hmeljarskega društva preprečiti. Uspehi so se dosežili dosedaj že jako lepi, ter je v tem oziru delavna neka slovenska tvrdka v Strassbourgu g. Janko Lavrič. Le-ta je tudi navezala stike radi uvoza drugih pridelkov v Francijo ter ima v tem oziru znamenjati lep uspeh. V pogledu sočivja in okopavin, t. j. fižol in drugi taki pridelki, je Slovenija na boljšem ter v tem oziru tudi lahko izvaža precej. Številni ni mogoče točno navesti, ker jih statistični podatki še ne navajajo, vendar pa jih bodo treba od posameznih organizacij dobiti, da moremo natančno določiti, koliko znaša presežek pridelkov v Sloveniji nad konsumom.

Za živinorejo najvažnejši pridelki je krma ter vidimo s krmili posejano površino 32,000 ha. Več kakor s krmili zasejano površino je obdelanih vinogradov, katerih izmera je 58,800 ha. Najbolj je razvito vinogradništvo na severovzhodnem delu Slovenije, v Ptujakem in Ljutomerškem okraju, kjer se pridelava največ kvalitativnih vin. Stremljenje vinogradništva gre danes za tem, da se pridelajo samo najfinejša vina, ki dosežejo visoko ceno, dočim se s povprečnimi vini dosežejo silno slabi uspehi. Posebno je to opaziti letos, ko proti celumu vinogradništvu velika kriza, ki

mora prisiliti merodajne kroge na to, da v tej vrsti našega gospodarstva krenejo na druga pota. Konsum alkoholnih pijač v Sloveniji je dosegel v minulim letu t. j. l. 1922 eno milijardo Dinarjev t. j. po povprečni ceni Dolarja 75 — Din za jeden Dolar okroglo 13 milijonov in pol. Torej ogromna svota, ki je porabljena brez vsake koristi, samo v škodo prebivalstva. Naraščajoče pijanjevanje sili k odporu proti temu in razna društva, so z državo vred na tem, da zajeze to alkoholno poplavo, ki je prava narodna nesreča slovenska. Letošnji izgledi vinogradništva v Sloveniji so dokaj žalostni, ker je vreme v zadnjem mesecu pokončalo skoro vse zoreče grozde, tako, da bo zelo malo pridelka. Vinogradniki prihajajo sami do naziranja, da je bolje opustiti nasade oziroma jih spremeniti v druge kulture, kjer stroški obdelovanja vsled visokih delavskih plač tako ogromno obtežijo uspešno obdelovanje, da se isto skoro ne bo izplačalo. Ako se bo površina vinogradov zmanjšala in se bodo napravile druge kulture, bo za gospodarstvo Slovenije v velikem oziru boljše. Ne samo v tem pogledu, da se bo pridelalo več potrebnih pridelkov, marveč tudi glede konsumu alkohola, ker bodo boljše, blaznije in ječe manj uporabljane, kakor so pa danes, ko je konsum tako ogrožen in je pijanstvo resnično velika narodna nesreča.

Od ostale obdelovane zemlje odpade na travnike 354,000 ha na pašnike pa 208,000 ha. Sadjarstvo in vrtnarstvo se v povoljni meri razvija in so v tem oziru sadjarke in vrtnarske šole napravilo mnogo dobrega. Sadnih dreves se ceni skupno 4,534,000 komadov od katerih odpade polovica na jabolka, 1,000,000 na češnje in 893,000 na hruške. Več konzerviranih vovaren se je v minulih letih ustanovilo ter iste prav dobro upravlja in tudi že za izvoz delajo.

V vseh zadnje navedenih oddelkih gospodarstva, torej pridelovanju krmil, v vinogradništvu, kakortudi v sadjarstvu in vrtnarstvu ima Slovenija mnogo več kot potrebuje ter dela tudi za precejšen izvoz. Tudi te številke bo mogoče šele v kasnejšem času navesti, ko bodem podal celoten pregled gospodarstva za celo državo ter v tem tudi številke za Slovenijo posebej omenil.

Po stanju s dne 15. maja 1922 se je našelo v Sloveniji 51,600 konj, 386,700 goved, 301,000 prašičev in 68,000 ovac. Živinorejstvo v Sloveniji je eden izmed najvažnejših faktorjev ter tvori posebno v prometu s Italijo in Avstrijo najvišje postavke čalega izvoza razen lesa, katerega gre v Italijo še več. Žirino se danes izvaža večinoma v živem stanju, kar je za naše gospodarstvo ogromna škoda, ker bi se po predelovanju mesa doma dosegel v inozemstvu višje cene, domačem prebivalstvu pa bi ostal zasluzek, ne glede na to, da stavijo postranski pridelki v mesnih tvornicah kože, dlaka, rogovi, kri in kosti veliko postavko, ki domačemu gospodarstvu odide in pride samo tujcu v prid. Napravilo so se radi tega že nekateri tovarne, ki delajo mesne izdelke, vendar pa njihovi uspehi niso toliki, kot bi bilo pričakovati. Vzrok je ta, da je prvotna živina odšla že v veliki meri preko meje ter je ostala doma le drugovrstna, ki predelava samoosebno umljivo ne daje takih fabrikatov, kakor jih more dati prvovrstna. Veliki izvoz živine ima tu-

di neugodne posledice za domačinsko industrijo, tako, da pokaže sedaj neamiselno dejstvo, da naše tovarne čevljev kupujejo iz inozemstva kože, ki so najbrž od nas ven izvožene živine, za drugo tujo valuto, mesto, da bi se živino klalo doma in tudi k nam moglo doma predelovati. Izvoz vime tvori za Slovenijo velik presežek v gospodarstvu ter našo trgovsko bilanco pomaga napraviti bolj in bolj aktivno.

Perutinarstvo je jugovzhodno od Maribora močno razvito, istotako tudi v Rogoški dolini v Mariborski okolici, kjer se nahajajo aredišča ekspedijer jake modernimi hladilnimi napravami in bazeni za konzerviranje v vnu. Iz teh krajev se je izvoz preko 1,000 vagonov jaje letno vse strani, predvsem v Švico, kurtudi v Nemčijo in Anglijo, kje so imele razne tvrdke svoje lastne podružnice. V minulim letu bil izvoz jaje dokaj velik ter šel posebno v Švico. Statistično je ugotovilo okroglo 800,000 komadov perutnine.

Posebno točko v gospodarstvu Slovenije tvori tudi čebelarstvo, ki je razvito zelo po Gorenjskem in v Mariborski okolici. V l. 1922 je naštetih 50,000 čebelnih panjev. Danes je cena medu 30 Din in ter postaja med kot nadomestni sladkorja skoro v vsakem primeru nem gospodarstvu važen konsumni predmet. Slovenska čebela je bila že svojočasno pred vojno v izvozu in predmet ter se je v veliko število čebelnih matice uvozilo tudi v Združene države Amerike. Valed novih zakonov, ki veljavni sedaj za uvoz čebel Ameriko in so zelo strogi, trpi tudi naš izvoz. Številni čebelarji Bohinjski okolici, ki so svojočasno imeli svoj zasluzek samo z uvozom matice v Združene države Amerike, ne morejo več gojiti kakega izvoza, ker so predpisani kake oblasti za uvoz tako strogi, da je izpolniti toliko pogojev, da dovoli uvoz, da je skoro onemogočeno.

To bi bilo povedati predvsem glede kmetijstva in živinoreje Sloveniji. Da se kmetijstvo razvija tako, kakor bi bilo žele in kakor bi to omogočal polna naša dežela so kriva številna naša posestva, ki nimajo na razpolago kapitala, da bi se kmetstvo delovanje moderniziralo, kar je to mogoče drugje, kjer so v čini veleposestva n. pr. na Hrvaškem, v Slavoniji in Vojvodini. Zadržuje, ki se tvorijo sedaj mnogo večji meri kako pred tisto, pomagajo sicer malemu kmetu s skupno nabavo strojev, menja itd. vendar pa tudi zdaj ne morejo poslovati tako, kakor to dela eden sam človek, se je v solah izobrazil v kmetstvu in kakor nih je dovolj službi na veleposestih. Vendar pa je opaziti, da se po prevrtu kmetijske prosveta dviguje vladni zadržkih zvez, ki tudi iz polnih njih ozirov stremijo za zboljšanje položaja svojih udov, kakor tudi radi prizadevanja vlade, skuša v vsakem oziru zboljšati davčno moč in s tem tudi gospodarski položaj svojih državljanov. Obojni stremljenja se kažejo končnem uspehu, ki postaja bolj in bolj zadovoljiv.

Ako pogledamo v tem pogledu bilanco Slovenije se nam pokaže, da je ista kljub uvozu velik množini žitnih izdelkov aktivna. Točne številke, ki nam izražajo naveden prihodnjiv v zvezi s kmetijskim pregledom našega gospodarstva v Sloveniji, ker je tako mogoče podati celotno

VARČLJIVI NAROD

VLAGA REDOVITO
INVESTIRA RAZUMNO V

KASPAR STATE BANK

NAJVEČJI JUGOSLOVENSKI BANKI V ZJEDINJENIH DRZAVAH.

1900 Blue Island Ave., vogal 19. ulice
CHICAGO ILLINOISKAPITAL IN PREOSTANEK
\$1,250,000.00

Pod nadzorstvom
vladnih, držav-
nih in
Chicago Clearing
House Ass'n.

Predlagamo parobrodne listke za vse
narodne družbe v Jugoslaviji in obse-
dajemo listine (affidavits) za pri-
ljubno, ter pošiljamo denar v stare
mavine najceneje in najhitreje.